

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання розрахункової роботи
для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»
усіх форм навчання

Затверджено
на засіданні кафедри фінансів
Протокол № 1 від 29.08.2014 р.

Аналіз банківської діяльності. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» усіх форм навчання / Укл.: Жарій Я.В., Сидоренко І.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2014. – 29 с.

Укладачі: Жарій Ядвіга Вікентіївна, кандидат технічних наук, доцент кафедри фінансів
Сидоренко Ірина Володимирівна, кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів

Відповідальний за випуск: Ільчук В.П., завідувач кафедри фінансів, професор, доктор економічних наук

Рецензент: Шишкіна О.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	5
2 ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ..	7
3 МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМРЕЦІЙНОГО БАНКУ.....	8
3.1 Загальні положення	8
3.2 Аналіз балансу комерційного банку.....	9
3.3 Аналіз фінансової стійкості банку.....	11
3.4 Аналіз ділової активності.....	14
3.5 Аналіз ліквідності банку.....	16
3.6 Аналіз ефективності діяльності банку.....	18
3.7 Інтегральна оцінка фінансового стану банку.....	21
4 ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	22
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	23
ДОДАТОК А – Приклад складання змісту розрахункової роботи.....	24
ДОДАТОК Б – Форми вхідних даних для виконання розрахункової робо- ти.....	25
Таблиця Б.1 – Звіт про фінансовий стан (баланс) банку за IV квартал.....	25
Таблиця Б.2 – Звіт про прибутки і збитки за IV квартал.....	26
Таблиця Б.3 – Окремі показники діяльності банку за IV квартал.....	27
ДОДАТОК В – Формати аналітичних таблиць розрахункової роботи.....	28
Таблиця В.1 – Формат аналітичної таблиці для аналізу балансу банку.....	28
Таблиця В.2 – Формат аналітичної таблиці для коефіцієнтного аналізу.....	28
ДОДАТОК Г – Умовні позначення, що використані в розрахунках.....	29
Таблиця Г.1 – Дані для розрахунку показників.....	29

ВСТУП

Розвиток банківської системи, її стабільність і надійність в умовах ринкової економіки великою мірою залежать від стану та якості аналітичної роботи комерційного банку. Аналіз діяльності банку повинен містити реальну та всебічну оцінку досягнутих результатів, висвітлювати позитивні й негативні аспекти його роботи, визначати конкретні шляхи вирішення нагальних проблем. Він є відправним пунктом ефективного управління банком та вихідною базою для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях. Аналізом керуються при виконанні більшості банківських операцій, адже він підказує, як забезпечити дохідність та ліквідність банку, витримати конкуренцію на ринку банківських послуг, здобути довіру вкладників та клієнтів.

Вивчення дисципліни «Аналіз банківської діяльності» передбачає: отримання студентами знань про систему показників та організацію банківської діяльності, ознайомлення з теоретичними основами і методологією аналізу, набуття навичок з проведення аналізу різних аспектів діяльності комерційного банку та виявлення резервів підвищення ефективності цієї діяльності.

Логічним продовженням вивчення дисципліни є виконання розрахункової роботи на тему «Аналіз фінансового стану комерційного банку», яка покликана поглибити теоретичні і практичні знання, набуті студентами при вивченні курсу, навчити самостійно узагальнювати та викладати матеріал, користуватись інформаційними джерелами, законодавчими та нормативними актами, статистичним матеріалом, періодичними виданнями.

Дані вказівки призначені для надання методичної допомоги студентам спеціальності «Фінанси і кредит» усіх форм навчання при виконанні розрахункової роботи. Вони містять загальні вимоги до змісту, структури й обсягу роботи, порядок її оформлення та захисту, теоретичні відомості та рекомендації до виконання розрахунково-аналітичної частини розрахункової роботи, перелік рекомендованої літератури.

1 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГУ РОБОТИ

Розрахункова робота (РР) на тему «Аналіз фінансового стану комерційного банку» виконується студентами самостійно на матеріалах реально діючого банку. Інформаційною базою для виконання РР є квартальна фінансова звітність комерційного банку на кінець дня 31 грудня за два останні роки за наступними формами [15, 17]: звіт про фінансовий стан (баланс) банку за IV квартал, звіт про прибутки і збитки за IV квартал, примітка «Окремі показники діяльності банку за IV квартал».

Варіанти вхідних даних та об'єкт досліджень узгоджуються з викладачем.

За структурою РР має містити: титульну сторінку, зміст, вступ, теоретичний, аналітичний та проектний розділи, висновки, список літератури, додатки.

Титульна сторінка містить інформацію про вид роботи, найменування теми з назвою об'єкта досліджень, дані про виконавця та викладача.

Зміст роботи має вказувати на всі розділи і підрозділи роботи з відповідною нумерацією сторінок. Приклад складання змісту РР наведено в Додатку А.

У *вступі* обґрунтовується актуальність теми РР та важливість її виконання, визначається мета, завдання, предмет та об'єкт досліджень, наводиться послідовність розгляду матеріалу, зазначаються основні інформаційні джерела, підходи та методи, що будуть використані в роботі.

У *теоретичному розділі* на основі опрацювання літературних джерел надається змістовний опис предмета і методики досліджень фінансового стану комерційного банку. З метою більш глибокої аргументації та узагальнення теоретичних положень теми, студент повинен використовувати не лише навчально-методичну літературу з даного питання, а й матеріали періодичних фахових видань, у тому числі зарубіжні інформаційні джерела.

Аналітичний розділ роботи має містити результати експрес-аналізу фінансового стану конкретного комерційного банку.

Обов'язкові елементи аналізу та рекомендації щодо його виконання наведені в третьому розділі даних методичних вказівок. Підставою для аналізу є звітні дані об'єкта досліджень, які збираються студентом самостійно, у тому числі, з використанням електронних інформаційних джерел.

На фактичних матеріалах фінансової звітності необхідно проаналізувати ресурсний потенціал та активи банку; дослідити фінансову стійкість, ліквідність, ділову активність та ефективність діяльності банку за відповідною системою показників; зробити висновки щодо динаміки основних показників та їх впливу на інтегральний показник фінансового стану банку; виявити недоліки та обґрунтувати причини негативних тенденцій розвитку об'єкта досліджень.

Розраховані в роботі показники необхідно зводити до таблиць з обов'язковим оцінюванням їх ваги (в балах) для подальшого обчислення інтегрального показника фінансового стану банку (ІПФС).

У *проектному розділі* розрахункової роботи за результатами проведеного аналізу необхідно надати загальну оцінку фінансового стану банку, запропону-

вати й обґрунтувати заходи щодо його покращення. Завершувати проектний розділ необхідно прогнозним балансом з розрахунком показників, що покращаться в результаті впровадження заходів, у тому числі, прогнозного ІПФС.

У *висновках* надається стисле резюме про результати виконання завдань РР з обов'язковим викладенням власної думки та баченням проблем у розвитку об'єкта досліджень і можливостей їх усунення.

Список літератури має містити не менше 20 найменувань, в ньому бажана присутність інших інформаційних джерел, крім наведених в даних методичних вказівках.

В *додатки* обов'язково вносяться форми фінансової звітності, інші таблиці з фактичним матеріалом та статистичними даними, на які мають бути посилення в тексті роботи.

Загальний обсяг розрахункової роботи (без додатків і літератури) має складати не менш 35 сторінок машинописного тексту, з них: вступ – 2 сторінки, теоретичний розділ – 10-12 сторінок, аналітичний – 10-12 сторінок, проектний – 5-7 сторінок, висновки – 2-3 сторінки.

Розрахункова робота має представляти єдине ціле, всі її розділи повинні бути органічно пов'язаними між собою та підпорядкованими основній меті, завданням і спрямованості теми.

2 ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

РР оформляється згідно з вимогами Державного стандарту. Робота виконується українською мовою на стандартних аркушах формату А4. Текст викладається з одного боку аркуша чітко, без помилок і виправлень, розбірливо пастю чорного кольору або друкується за допомогою комп'ютера у форматі MS Word (шрифт – Times New Roman Cyr -14, інтервал – 1,0).

При використанні матеріалу з літературних джерел в тексті роботи необхідно робити відповідні посилання, вказуючи джерело за номером у списку літератури в квадратних дужках, наприклад, [3].

Таблиці, діаграми, графіки та інші наведені в роботі ілюстрації повинні мати заголовок, одиниці виміру, окрему нумерацію. Номер ілюстративного матеріалу подвійний, перша цифра означає номер розділу роботи, друга, після крапки – номер таблиці або рисунку в межах розділу (окремо для кожного виду матеріалу). Таблиці або графічний матеріал, крім назви, обов'язково супроводжується словами «Таблиця» або «Рисунок» відповідно, після яких проставляється номер.

Якщо таблиця має багато рядків і виходить за межі сторінки, таблицю поділяють на частини і переносять на наступну сторінку з надписом «Продовження таблиці – » і зазначенням номера таблиці. Якщо кількість стовпчиків таблиці не дозволяє розташувати її на сторінці звичайним чином (книжковим), таблицю можна надрукувати альбомним форматом або зменшеним шрифтом.

На всі ілюстрації в тексті роботи мають бути посилання. Таблиці та рисунки слід розташовувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці.

Всі сторінки роботи, крім титульної і завдання, повинні бути пронумеровані. Перед подачею на перевірку роботу необхідно скріпити.

Захист розрахункової роботи студентом відбувається у визначений лектором термін курсу «Аналіз банківської діяльності» або викладачем, що проводить у даній групі практичні заняття.

3 МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1 Загальні положення

Фінансовий стан комерційного банку – це узагальнена, динамічна характеристика, оцінювання якої вимагає інтегрованого підходу та застосування методик комплексного аналізу з використанням широкого кола взаємопов'язаних показників.

Огляд існуючих на практиці методик аналізу банківської діяльності свідчить про те, що на сьогодні єдиної системи показників, яка б в узагальненому вигляді характеризувала фінансовий стан комерційного банку, не існує. Найбільш формалізованими інструментами діагностики фінансового стану банку вважаються рейтингові методики (система CAMELS, методики В.С. Кромонава, Кредитімпексбанку, Оргбанку, Коммерсантъ-Daily та ін.), за допомогою яких можна оцінити надійність установи шляхом розрахунку її рейтингу за встановленими правилами [11, 12, 13].

Такі методики досить прості і зручні в застосуванні, але мають деякі обмеження. Вони не є вичерпними щодо повноти оціночних показників (наприклад, відкрита методика В.С. Кромонава містить усього шість показників) або можуть мати конфіденційний характер та застосовуватися лише наглядовими органами (методика CAMELS).

На практиці для ефективного управління банком бажано мати більш універсальну та деталізовану методику аналізу фінансового стану банку з широким переліком оціночних показників та врахуванням особливостей діяльності установи. Тому банки для внутрішнього користування самостійно розробляють методики, виходячи з власного досвіду, кваліфікації персоналу та досягнень світової та вітчизняної банківської науки і практики.

Більшість таких методик ґрунтується на класичному підході до аналізу фінансового стану підприємств інших сфер діяльності і включає чотири групи показників, що дають можливість комплексно оцінити фінансовий стан банку – показники фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності та ефективності діяльності установи.

У даних методичних вказівках реалізовано саме цей підхід з урахуванням можливостей доступу лише до матеріалів публічної звітності банків.

Наведена методика дозволяє провести експрес-діагностику діяльності банку за чотирма групами показників та оцінити його фінансовий стан шляхом розрахунку узагальненої оцінної характеристики – *інтегрального показника фінансового стану банку (ІПФС)*.

Методикою передбачено визначення певних співвідношень та пропорцій у пасивах, активах та результатах діяльності банку із застосуванням класичних методів банківського аналізу: горизонтального, вертикального, коефіцієнтного та порівняльного аналізу [1, 2, 10].

Горизонтальний аналіз дає можливість дослідити динаміку розвитку банку в цілому та виявити тенденції зміни окремих показників, статей чи їх груп у складі банківської звітності. В основу такого аналізу покладено розрахунок ланцюгових чи базисних характеристик, серед яких абсолютний приріст (або відхилення) і темп приросту.

Вертикальний аналіз використовують з метою вивчення складу і структури активів і зобов'язань банку, доходів і витрат, прибутку, власного капіталу та інших структурних елементів банківської діяльності. Вертикальному аналізу можна піддати практично будь-яку фінансову звітність. В його основу покладені розрахунки відносних величин, що характеризують питому вагу (у відсотках) того чи іншого показника в загальному підсумку однорідних з ним показників за економічним змістом.

Коефіцієнтний аналіз пов'язаний з необхідністю кількісної оцінки та наочного представлення інформації у взаємозв'язку з іншими її видами. За допомогою фінансових коефіцієнтів можна дослідити різні аспекти діяльності комерційного банку, а їх *порівняння* з нормативними чи рекомендованими дає можливість урахувати вагу кожного з досліджуваних показників та розрахувати інтегральний показник фінансового стану банку.

3.2 Аналіз балансу комерційного банку

Оскільки фінансовий стан комерційного банку в значній мірі залежить від джерел надходження і напрямків вкладення банківських ресурсів, оцінку фінансового стану банку прийнято розпочинати з аналізу балансового звіту.

Метою аналізу балансу банку є, з одного боку, оцінка раціональності фактичної структури активів і пасивів з погляду забезпечення прибутковості та стабільності роботи банку, а з іншого – визначення шляхів оптимізації структури банківських ресурсів та напрямків їх ефективного розміщення.

Інформаційною основою проведення аналізу є дані квартального балансового звіту комерційного банку на кінець дня 31 грудня за два останні роки за наведеною формою (табл. Б.1, додаток Б) у національній валюті.

Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу банку здійснюється одночасно за активами та пасивами у форматі аналітичної таблиці В.1 (додаток В).

У процесі проведення *горизонтального аналізу* необхідно:

- дослідити динаміку активів і пасивів у цілому та визначити, за рахунок яких статей відбулися зміни в обсягах банківських операцій;
- дослідити динаміку кожної зі статей активів і пасивів та визначити характер їх зміни;
- виявити чинники (внутрішні і зовнішні), що призвели до змін у динаміці найбільш суттєвих статей балансу;
- зробити висновки про тенденції та загальну стратегію розвитку банку.

З метою наочності результати горизонтального аналізу можна оформити у вигляді стовпчикових діаграм, попередньо згрупувавши статті балансу за еко-

номічним змістом (грошові кошти, кредитний портфель, портфель цінних паперів, основні засоби, власний капітал, зобов'язання та ін.).

У процесі проведення *вертикального аналізу* необхідно:

– дослідити структуру активів банку та зробити висновки про зміни в напрямках вкладень банківських ресурсів;

– дослідити структуру пасивів банку та зробити висновки про зміну джерел фінансування банку;

– виявити чинники (внутрішні і зовнішні), що призвели до змін у структурі балансу банку;

– зробити висновки про можливі наслідки та вплив структурних змін у балансі на результати подальшої діяльності банку.

Результати вертикального аналізу бажано, крім табличного, подати у графічному вигляді у формі секторних діаграм за групами статей балансу.

Остаточні висновки та узагальнення щодо раціональності структури активів і пасивів банківського балансу слід зробити, відмітивши негативні і позитивні ознаки в діяльності банку.

Найбільш типовими ознаками негативного характеру, на які рекомендується звернути увагу в структурі балансу, є:

– валюта балансу або окремі статті активів, що приносять дохід, мають тенденцію до зниження. Банк призупиняє діяльність, тому що має фінансові проблеми або не бачить перспектив свого розвитку;

– валюта балансу або окремі статті активів, що приносять дохід, зростають темпами, що не перевищують темпи інфляції. Банк або «молодий», або неспроможний реально нарощувати обсяги операцій, що приносять прибуток;

– деякі статті активів мають нульове значення (або відсутні). Банк відмовляється від проведення відповідних активних операцій та втрачає можливість отримувати додаткові доходи і диверсифікувати ризики;

– висока питома вага грошових коштів та їх еквівалентів в структурі активів (більш 20%) і має тенденції до зростання. Банк втрачає можливість розміщувати значну частину коштів у дохідні активи та отримувати прибуток;

– стаття «Кредити та заборгованість клієнтів» має тенденції до зростання і ці темпи перевищують темпи зростання валюти балансу. Якщо питома вага кредитного портфеля в загальних активах перевищує 70%, це свідчить про агресивну кредитну політику банку та низький рівень диверсифікації активів;

– стаття «Основні засоби та нематеріальні активи» має тенденції до зростання та її питома вага в структурі активів значна (більш 10%). Це вказує на високий рівень матеріально-технічного забезпечення банку, що є певним захистом від інфляційних ризиків, однак свідчить про відповідне збільшення неробочих активів;

– стаття «Інші активи» має тенденції до зростання та її питома вага в структурі активів значна (більш 3%). Це одна з найбільш негативних ознак в структурі балансу, адже свідчить про наявність неділових («мертвих») активів;

– темпи приросту за окремими статтями активів, що приносять дохід, значно перевищують темпи приросту валюти балансу (більше ніж на 20%). З одно-

го боку, банк підвищує ділову активність та ефективність діяльності, а з іншого, концентрує ризики та не звертає увагу на диверсифікацію своїх операцій;

- темпи приросту вкладень в основні засоби перевищують темпи приросту валюти балансу. Якщо цю тенденцію не буде зупинено, структура активів банку може погіршитися і перетворитися на неефективну. Така політика може бути виправданою, якщо банк розширює мережу філій чи відділень, або підвищує рівень технічного забезпечення у зв'язку, наприклад, із запровадженням банківських продуктів інноваційного характеру;

- валюта балансу або окремі статті пасивів мають тенденцію до зниження. Банк згортає діяльність, тому що має фінансові проблеми, або не бачить напрямків розміщення ресурсів;

- валюта балансу або окремі статті пасивів зростають темпами, що не перевищують темпи інфляції. Банк неспроможний реально нарощувати ресурсну базу;

- окремі статті пасивів мають нульове значення (або відсутні). Банк неспроможний використовувати всі можливі джерела залучення коштів;

- темпи приросту за окремими групами статей пасивів набагато перевищують темпи приросту валюти балансу (більше ніж на 20%). Банк веде не дуже зважену і збалансовану політику щодо формування ресурсної бази, особливо якщо дисбаланс спостерігається в частині запозичення коштів;

- питома вага запозичених коштів в структурі зобов'язань вища ніж залучених. Банк має нестабільну ресурсну базу.

Підсумовуючи результати аналізу балансу банку слід виокремити найбільш вагомі ознаки структурних пропорцій (диспропорцій) в активах і пасивах, оскільки їх потрібно буде врахувати у вигляді коригувальних коефіцієнтів при розрахунку інтегрального показника фінансового стану банку (п. 3.7).

3.3 Аналіз фінансової стійкості банку

Під фінансовою стійкістю в широкому сенсі розуміють сукупність фінансових відносин банку, що забезпечують його стабільне функціонування та розвиток у довгостроковій перспективі.

У більш вузькому розумінні фінансова стійкість розглядається як наявність достатнього розміру власного капіталу, збалансованої структури банківських ресурсів та необхідних резервів для покриття банківських ризиків.

В розрахунковій роботі аналіз фінансової стійкості банку здійснюється з використанням нормативів капіталу, що контролюються НБУ через установлення нормативних вимог (Н1, Н2, Н3), та інших показників, що базуються на аналізі співвідношень між різними групами активів, зобов'язань і власного капіталу (табл. 3.1). Скорочення та умовні позначення, що використані в формулах, наведені в додатку Г (табл. Г.1).

Інформаційною основою виконання аналізу фінансової стійкості банку є дані квартальної звітності комерційного банку (дані балансу в національній валюті та примітка «Окремі показники діяльності банку за IV квартал»).

Розраховані показники необхідно звести до таблиці (у форматі аналітичної таблиці В.2, додаток В), прокоментувати, виходячи з економічного змісту і ваги показників, дослідити динаміку їх зміни та оцінити рівень фінансової стійкості банку, розрахувавши суму набраних балів.

Таблиця 3.1 – Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку

№	Показник	Формула	Визначення ваги показника	
			умови	бали
1	Рівень капіталізації банку	$\hat{E}\delta\hat{e}\hat{a} = \frac{\hat{D}\hat{E}}{\hat{I}1}$	$K_{ркб} < 1$	1
			$1 \leq K_{ркб} \leq 5$	2
			$K_{ркб} > 5$	3
2	Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу	$\hat{E}\hat{a}\delta\hat{e} = \frac{\hat{\Delta}\hat{D}\hat{E}}{100}$	$K_{арк} < 0,1$	1
			$K_{арк} > 0,15$	2
			$0,1 \leq K_{арк} \leq 0,15$	3
3	Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів	$\hat{E}\delta\hat{e}\hat{a} = \frac{\hat{D}\hat{E}\hat{\Delta}}{100}$	$K_{рка} < 0,09$	1
			$K_{рка} > 0,12$	2
			$0,09 \leq K_{рка} \leq 0,12$	3
4	Коефіцієнт надійності	$\hat{E}\hat{i} = \frac{\hat{A}\hat{E}}{\hat{\zeta}\hat{a}}$	$K_{н} < 0,08$	1
			$K_{н} > 0,15$	2
			$0,08 \leq K_{н} \leq 0,15$	3
5	Мультиплікатор акціонерного капіталу	$\hat{E}\hat{i}\hat{e} = \frac{\hat{\Delta}\hat{a}}{\hat{N}\hat{E}}$	$K_{мк} > 15$	1
			$K_{мк} < 12$	2
			$12 \leq K_{мк} \leq 15$	3
6	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$\hat{E}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{e} = \frac{\hat{\Delta}\hat{e}}{\hat{A}\hat{E}}$	$K_{звк} > 0,5$	1
			$K_{звк} < 0,3$	2
			$0,3 \leq K_{звк} \leq 0,5$	3
7	Коефіцієнт мобільності власного капіталу	$\hat{E}\hat{i}\hat{a} = \frac{\hat{A}\hat{E} - \hat{\Delta}\hat{e}}{\hat{A}\hat{E}}$	$K_{моб} < 0,5$	1
			$K_{моб} > 0,7$	2
			$0,5 \leq K_{моб} \leq 0,7$	3
8	Коефіцієнт знецінення активів банку	$\hat{E}\hat{\zeta}\hat{i}\hat{a} = \frac{\hat{D}\hat{\Delta}\hat{\zeta}\hat{A}}{\hat{A}\hat{A}}$	$K_{зне} > 0,2$	1
			$0,1 \leq K_{зне} \leq 0,2$	2
			$K_{зне} < 0,1$	3

Рівень капіталізації банку – це показник, який розраховується шляхом співставлення регулятивного капіталу банку з нормативними вимогами НБУ до його мінімального розміру (Н1) і дозволяє не лише відстежити дотримання нормативних вимог, а й оцінити «капітальну силу» банку щодо залучення ресурсів, формування активів та покриття ризиків. Високе значення цього показника характеризує здатність банку захищати інтереси вкладників, клієнтів та акціонерів, його можливості розвиватися та нарощувати масштаби діяльності.

Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу (норматив платоспроможності, Н2) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями, що пов'язані з виконанням банківських операцій. Підтримання даного показника на належному рівні вимагає від банків упродовж усієї діяльності не лише займатися нарощенням власного капіталу, але й стежити за його адекватністю банківським ризикам. Для цього банк має постійно оцінювати якість активів і позабалансових зобов'язань (здійснювати їх класифікацію, визначати сумнівні та безнадійні до повернення), коригувати їх вартість та формувати резерви для покриття можливих збитків.

Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та сукупних активів (НЗ) вказує на рівень участі регулятивного капіталу у формуванні активів. Низьке значення показника вказує на недостатню фінансову стійкість, що може призвести до порушення обов'язкових нормативних вимог і застосування штрафних санкцій з боку регулятивних органів. Високе значення цього показника свідчить про неспроможність банку, при наявності достатнього капіталу, нарощувати активи задля отримання прибутку.

Значення *коефіцієнта надійності* вказує на рівень залежності банку від залучених коштів, а відтак і на його стійкість щодо кон'юнктурних змін на ринку. Вище значення цього показника свідчить про фінансово стійке становище банку, але про низьку його ділову активність, і навпаки. Динаміка цього коефіцієнта вказує на зміни у фінансовій стійкості банку – у разі зростання показника стійкість підвищується, і знижується, якщо падає його значення.

Коефіцієнт мультиплікатора акціонерного капіталу вимірює банківський важіль, тобто обсяг активів, що спираються на фундамент статутного капіталу банку. Він вказує на масштабність діяльності банку та його активність у формуванні ресурсної бази та нарощенні економічного потенціалу. Дуже низький коефіцієнт мультиплікатора капіталу (<10) свідчить про те, що банк або недавно створений, або не використовує потенційних можливостей щодо нарощення обсягів активних операцій та отримання прибутку. З іншого боку, такий банк може вважатися фінансово стійким.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу показує, яку частину капіталу банк розміщує у нерухомість, обладнання, цінності та нематеріальні активи, наскільки серйозно оновлює матеріально-технічну базу і враховує інфляційні процеси. На практиці кожний банк сам вирішує питання стосовно складу і розміру основних засобів, керуючись виробничою необхідністю і пам'ятаючи про те, що такі капіталовкладення не приносять прямих доходів, адже це неробочі активи. Крім цього, сума нематеріальних активів зменшує вартість регулятивного капіталу банку.

Коефіцієнт мобільності власного капіталу тісно пов'язаний з попереднім коефіцієнтом і показує, якою частиною мобільного чистого власного капіталу володіє банк з точки зору його продуктивного використання. Чим більшими є вкладення у матеріально-технічну базу банку, тим нижчою є участь власних довгострокових джерел у фінансуванні активних операцій.

Коефіцієнт знецінення активів банку вказує на зменшення корисної вартості фінансових інструментів банку за активними операціями. Цей показник дозволяє контролювати якість активів з точки зору їх ризикованості. Межі допустимого ризику кожний банк установлює самостійно, керуючись власними міркуваннями й обраною стратегією розвитку та управління ризиками. Високе значення даного показника свідчить про значні проблеми в активах, особливо в кредитному портфелі. Чим вищим є даний показник, тим менш стійким є банк, і тим більша ймовірність втратити власний капітал, за рахунок якого будуть компенсуватися збитки у разі реалізації ризику.

Висновки стосовно рівня фінансової стійкості банку (P_{fc}) слід зробити, виходячи із загальної суми набраних балів у даному блоці аналізу ($8 \leq P_{fc} \leq 24$).

Чим ближче до правої межі можливого значення знаходиться даний показник, тим більш фінансово стійким до кон'юнктурних змін на ринку є банк. Це означає, що банк має достатній розмір адекватно захищеного власного капіталу та необхідних резервів для покриття ризиків, здатний захищати інтереси вкладників, клієнтів та акціонерів, формувати ресурсну базу та нарощувати масштаби активних операцій.

3.4 Аналіз ділової активності

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективно їх розміщувати.

Основними вимірниками рівня ділової активності банку на фінансовому ринку є група показників, які дозволяють розкрити можливості і спрямованість банківської політики щодо залучення ресурсів та їх використання при формуванні активів. В даній роботі перелік показників, що характеризують ділову активність банку, скорочено, у зв'язку з обмеженим доступом до банківської інформації (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Коефіцієнтний аналіз ділової активності банку

№	Показник	Формула	Визначення ваги показника	
			умови	бали
1	Коефіцієнт активності залучення і запозичення коштів	$\hat{E}_{\zeta\hat{e}} = \frac{\zeta\hat{a}}{\hat{A}\hat{A}}$	$K_{зк} < 0,75$ або $K_{зк} > 0,9$	1
			$0,75 \leq K_{зк} < 0,85$	2
			$0,85 \leq K_{зк} \leq 0,9$	3
2	Коефіцієнт активності залучення депозитів	$\hat{E}_{\zeta\hat{a}} = \frac{\hat{A}}{\zeta\hat{a}}$	$K_{зд} < 0,65$	1
			$K_{зд} > 0,75$	2
			$0,65 \leq K_{зд} \leq 0,75$	3
3	Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	$\hat{E}_{\zeta\hat{a}} = \frac{\hat{A}\hat{n}}{\zeta\hat{a}}$	$K_{зд} < 0,5$	1
			$K_{зд} > 0,6$	2
			$0,5 \leq K_{зд} \leq 0,6$	3
4	Коефіцієнт активності залучення депозитів до запитання	$\hat{E}_{\zeta\hat{a}} = \frac{\hat{A}\zeta}{\zeta\hat{a}}$	$K_{здз} < 0,15$	1
			$K_{здз} > 0,3$	2
			$0,15 \leq K_{здз} \leq 0,3$	3
5	Коефіцієнт активності залучення коштів банків	$\hat{E}_{\zeta\hat{e}} = \frac{\hat{A}\zeta}{\zeta\hat{a}}$	$K_{зкб} > 0,3$	1
			$K_{зкб} < 0,15$	2
			$0,15 \leq K_{зкб} \leq 0,3$	3
6	Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів	$\hat{E}_{\hat{a}} = \frac{\hat{A}\hat{i}}{\hat{A}\hat{a}}$	$K_{па} < 0,75$	1
			$K_{па} > 0,8$	2
			$0,75 \leq K_{па} \leq 0,8$	3
7	Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель	$\hat{E}_{\hat{e}\hat{i}} = \frac{\hat{E}\hat{i}}{\hat{A}\hat{a}}$	$K_{ікп} < 0,6$ або $K_{ікп} > 0,8$	1
			$0,7 < K_{ікп} \leq 0,8$	2
			$0,6 \leq K_{ікп} \leq 0,7$	3
8	Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність	$\hat{E}_{\hat{z}\hat{i}} = \frac{\hat{z}\hat{i}}{\hat{A}\hat{a}}$	$K_{інп} < 0,2$ або $K_{інп} > 0,4$	1
			$0,3 < K_{інп} \leq 0,4$	2
			$0,2 \leq K_{інп} \leq 0,3$	3

Розраховані показники необхідно звести до формату аналітичної таблиці В.2 (додаток В), прокоментувати, виходячи з економічного змісту і ваги показників, дослідити динаміку їх зміни та оцінити рівень ділової активності, розраховавши суму набраних балів.

Інформаційною основою виконання аналізу ділової активності банку є дані квартальної звітності комерційного банку (баланс) у національній валюті.

Коефіцієнт активності залучення і запозичення коштів показує питому вагу зобов'язань банку у загальних пасивах. Оскільки банк є установою, яка працює в основному з чужими грошима, рівень його ділової активності щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності має бути високим. З іншого боку, надмірна ділова активність може погіршити фінансову стійкість банку та негативно вплинути на його фінансовий стан.

Коефіцієнт активності залучення депозитів сповіщає про здатність банку формувати депозитну базу шляхом залучення коштів корпоративних клієнтів та населення. Такі кошти мають складати найбільшу частину зобов'язань банку та бути основним джерелом банківських ресурсів, які спрямовуються на проведення активних операцій.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів показує питому вагу строкових депозитів у зобов'язаннях банку. Підвищене значення цього показника є позитивним моментом, оскільки свідчить про більш високу стабільність ресурсної бази, і це дає змогу банкові розпоряджатися коштами тривалий термін. З іншого боку, необхідно дотримуватися межі щодо надмірної ділової активності при залученні строкових депозитів, оскільки вони підвищують середню вартість ресурсів.

Коефіцієнт активності залучення коштів до запитання показує, яку частку зобов'язань сформовано банком за рахунок найдешевших залучених коштів (онкольних депозитів) серед усіх платних ресурсів. Рівень даного показника кожний банк установлює самостійно, оскільки кошти до запитання є нестабільними, що обмежує можливість їх використання для довгострокових кредитних та інвестиційних операцій.

Коефіцієнт активності залучення коштів банків вказує на рівень залежності банку від ресурсів міжбанківського ринку. Цей вид ресурсів є досить мобільним і відрізняється оперативністю залучення значних обсягів коштів, оскільки це здійснюється в рамках кореспондентських відносин банків. Однак перевищення даним показником верхньої межі вважається негативним фактором, оскільки відсоткові ставки за міжбанківськими ресурсами (особливо залученими МБК) є дуже мінливими.

Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів розкриває частку ділових активів, що приносять банку поточні доходи. Підвищене значення цього показника вказує на потенційні можливості банку генерувати прибуток, коли ці активи є якісними з точки зору ризику. З іншого боку, банк мусить оптимізувати цей показник ділової активності, щоб не створити умов для порушення ліквідності.

Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель показує, яка частка ділових активів розміщена у найризиковіший вид діяльності. Цей показник характеризує кредитну активність банку, і якщо є занадто високим, то це означає, що діяльність банку недостатньо диверсифікована. Він проводить агресивну кредитну політику, а це підвищує сукупний ризик банку у разі погіршення якості кредитного портфеля (у світі агресивною вважається політика, коли кредитний портфель в активах займає 65%). Низьке значення показника свідчить про те, що банк не використовує джерела фінансування для формування прибуткових активів і тим самим обмежує свій прибутковий потенціал.

Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність показує, яка частка ділових активів інвестована банком у цінні папери, паї, у спільну діяльність тощо. Значення цього показника рекомендовані для вітчизняних банків, виходячи із середньобанківської статистики та враховуючи нерозвиненість фондового ринку. Якщо цей показник набагато нижчий, банку слід звернути на це увагу, оскільки інвестиційні операції з цінними паперами дозволять диверсифікувати діяльність (особливо в умовах, коли кредитний портфель є проблемним, і з метою отримання прибутку банк має шукати інші напрямки вкладення коштів).

Висновки стосовно *рівня ділової активності банку (Pда)* слід зробити, виходячи із загальної суми набраних балів у даному блоці аналізу ($8 \leq P_{да} \leq 24$).

Оскільки, як надмірна, так і занадто млява ділова активність банку є ознакою негативного характеру, умовами визначення ваги показників вже врегульовано їх вплив на сумарний оцінний показник. Тому наближення його до правої межі можливого значення характеризує ділову активність банку як оптимальну з точки зору спроможності залучати кошти з різних джерел та ефективно їх розміщувати в активні операції.

3.5 Аналіз ліквідності банку

Ліквідність комерційного банку – це можливість і здатність банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, кредиторами, інвесторами, акціонерами та іншими контрагентами в аналізованих періодах.

Ліквідність балансу, як ступінь покриття зобов'язань активами і ліквідність самих активів, контролюється шляхом розрахунку економічних нормативів НБУ (Н4, Н5, Н6) з їх обов'язковим дотриманням [14].

В даній роботі, за відсутності необхідної інформації для визначення всіх нормативних показників, оцінку ліквідності банку на предмет його здатності перетворювати активи в готівкові кошти для погашення своїх зобов'язань (негайно або в найближчий період) рекомендується проводити за наступним блоком показників (табл. 3.3).

Показники, які розраховуються засобами коефіцієнтного аналізу, необхідно звести до формату аналітичної таблиці В.2 (додаток В), прокоментувати, виходячи з економічного змісту і ваги показників, дослідити динаміку їх зміни та оцінити рівень ліквідності банку, розрахувавши суму набраних балів.

Інформаційною основою виконання аналізу ліквідності банку є дані кварталної звітності комерційного банку (дані балансу в національній валюті та примітка).

Таблиця 3.3 – Коефіцієнтний аналіз ліквідності банку

№	Показник	Формула	Визначення ваги показника	
			умови	бали
1	Коефіцієнт високоліквідних активів	$\hat{E}a\grave{a} = \frac{\hat{A}a\grave{e}}{\hat{A}\grave{a}}$	$K_{ва} < 0,15$	1
			$K_{ва} > 0,2$	2
			$0,15 \leq K_{ва} \leq 0,2$	3
2	Поточна ліквідність	$\hat{E}i\grave{e} = \frac{\hat{E}i\grave{y}\grave{o}}{100}$	$K_{пл} < 0,4$	1
			$K_{пл} > 0,5$	2
			$0,4 \leq K_{пл} \leq 0,5$	3
3	Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$\hat{E}\zeta\grave{e} = \frac{\hat{A}\grave{a}}{\zeta\grave{i}a}$	$K_{зл} < 1$	1
			$K_{зл} > 1,2$	2
			$1 \leq K_{зл} \leq 1,2$	3
4	Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$\hat{E}\delta\grave{e} = \frac{\hat{A}i}{\zeta\grave{i}a}$	$K_{рл} < 0,75$	1
			$K_{рл} > 1$	2
			$0,75 \leq K_{рл} \leq 1$	3
5	Коефіцієнт ліквідного співвідношення наданих кредитів і залучених депозитів	$\hat{E}\epsilon\grave{e}\grave{a} = \frac{\hat{E}i}{\hat{A}}$	$K_{л\delta} < 1,1$	1
			$K_{л\delta} > 1,5$	2
			$1,1 \leq K_{л\delta} \leq 1,5$	3
6	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$\hat{E}a\grave{e}\zeta = \frac{\hat{A}a\grave{e} + \hat{A}e}{\zeta\grave{i}a}$	$K_{гз} < 0,2$	1
			$K_{гз} > 0,3$	2
			$0,2 \leq K_{гз} \leq 0,3$	3
7	Коефіцієнт стабільності депозитної бази	$\hat{E}n\grave{a}a = \frac{\hat{A}\zeta}{\hat{A}n}$	$K_{с\delta\grave{b}} > 0,5$	1
			$0,3 \leq K_{с\delta\grave{b}} \leq 0,5$	2
			$K_{с\delta\grave{b}} < 0,3$	3

Коефіцієнт високоліквідних активів вказує на вагу даного виду активів у загальному обсязі ділових активів, тобто на таку частку ділових активів, що призначена для виконання платежів, видачі готівки, надання кредитів та погашення зобов'язань «мінливого» характеру. Низьке значення показника вказує на дефіцит високоліквідних засобів для безвідмовного обслуговування клієнтів, що може призвести до відтоку з банку клієнтів і ресурсів. Занадто високе значення свідчить про утримання банком великих обсягів високоліквідних активів, що негативно позначається на доходах.

Показник поточної ліквідності визначається як співвідношення активів з кінцевим строком погашення до 31 дня (включно) до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31 дня (включно) з урахуванням сальдо розміщених і залучених коштів (норматив Н5). Низьке значення показника (понад ліву межу) вказує на дефіцит ліквідних засобів для виконання поточних зобов'язань, що може призвести до штрафних санкцій з боку регулятора. Якщо показник значно перевищує встановлений норматив, то діяльність банку негативно оцінюється акціонерами з погляду не повністю використаних можливостей для розміщення коштів у більш дохідні активи.

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку є співвідношенням ділових активів і загальних зобов'язань банку та вказує на максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань наявними діловими активами. Негативною

ознакою є низьке значення показника (понад ліву межу), яке вказує на постійні проблеми банку з ліквідністю.

Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань сигналізує про можливість часткового погашення зобов'язань банку поверненням продуктивних активів (погашенням кредитів та цінних паперів зокрема), за умови, якщо строки повернення не будуть порушені.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів тісно пов'язаний з попереднім та сигналізує про ризик ліквідного погашення основної маси зобов'язань перед вкладниками і кредиторами за рахунок коштів, що мають бути повернуті позичальниками.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань розкриває здатність банку погасити зобов'язання високоліквідними активами (наявними коштами) та шляхом продажу основних засобів.

Коефіцієнт стабільності депозитної бази є структурним співвідношенням депозитів до запитання та строкових депозитів, що характеризує рівень стабільності залучених коштів банку. Зниження показника вказує на підвищення стабільності депозитної бази і зменшення потреби в ліквідних засобах.

Висновки стосовно *рівня ліквідності банку (Рлб)* слід зробити, виходячи із загальної суми набраних балів у даному блоці аналізу ($7 \leq R_{лб} \leq 21$).

Ліквідність банку можна вважати в цілому нормальною, якщо *Рлб* наближується до правої межі можливого значення.

Якщо *Рлб* знаходиться в середині вказаного інтервалу значень, це свідчить про надлишкову ліквідність банку. Підтримання ліквідності на такому рівні (особливо в частині високоліквідних активів) свідчить про недостатньо ефективне розміщення ресурсів, недобір ризиків і неспроможність банку максимізувати прибуток.

Якщо *Рлб* наближується до лівої межі можливого значення, банк має (або може мати найближчим часом) проблеми з ліквідністю. Така ситуація, ймовірно, свідчить про високу ділову активність банку й бажання підвищувати рівень прибутковості, але може призвести до втрати можливості виконувати свої функції з обслуговування клієнтів. Це, у свою чергу, викликає вплив клієнтів і закриття рахунків, тобто додаткове поглиблення кризи ліквідності банку і наростання фінансових проблем.

3.6 Аналіз ефективності діяльності банку

Поглибити висновки про фінансовий стан банку та раціональність структури активів і пасивів балансу можна лише оцінивши спроможність установи створювати прибуток, управляти ризиками та підвищувати ефективність своєї діяльності. Найбільш суттєвими показниками, що відображають рівень ефективності діяльності банку, досконалість його фінансової політики, професіоналізм та злагодженість у роботі менеджерів є показники, наведені в таблиці 3.4.

Розраховані показники необхідно звести до аналітичної таблиці В.2 (додаток В), прокоментувати, виходячи з економічного змісту і ваги показників, до-

слідити динаміку їх зміни та оцінити ефективність діяльності банку, розрахувавши суму набраних балів.

Інформаційною основою виконання аналізу ефективності діяльності банку є дані квартального балансу в національній валюті та звіту про фінансові результати за наведеною формою (табл. Б.1, Б.2, додаток Б).

Таблиця 3.4 – Коефіцієнтний аналіз ефективності діяльності банку

№	Показник	Формула	Визначення ваги показника	
			умови	бали
1	Загальний рівень прибутковості	$\hat{E}_{\zeta\delta i} = \frac{\dot{I}\ddot{a}}{\hat{A}\delta}$	$K_{зрп} < 0,05$	1
			$0,05 \leq K_{зрп} < 0,1$	2
			$K_{зрп} \geq 0,1$	3
2	Окупність витрат доходами	$\hat{E}_{i\ddot{a}\delta} = \frac{\ddot{A}\delta}{\hat{A}\delta}$	$K_{ов\delta} \leq 1$	1
			$1 < K_{ов\delta} \leq 1,1$	2
			$K_{ов\delta} > 1,1$	3
3	Рентабельність капіталу	$ROE = \frac{\times \dot{I}}{\hat{A}\hat{E}}$	$ROE < 0,1$	1
			$0,1 \leq ROE < 0,15$	2
			$ROE \geq 0,15$	3
4	Рентабельність активів	$ROA = \frac{\dot{D}\hat{A}}{100}$	$ROA < 0,01$	1
			$0,01 \leq ROA < 0,02$	2
			$ROA \geq 0,02$	3
5	Чиста процентна маржа	$\times \ddot{I} = \frac{\ddot{A}\delta\% - \hat{A}\delta\%}{\hat{A}\ddot{a}}$	$ЧПМ < 0,05$	1
			$0,05 \leq ЧПМ \leq 0,07$	2
			$ЧПМ > 0,07$	3
6	Спред (розрив відсоткового прибутку)	$\tilde{N}_{i\delta\ddot{a}\delta} = \frac{\ddot{A}\delta\%}{\hat{A}\dot{i}} - \frac{\hat{A}\delta\%}{\dot{i}\dot{i}}$	$Сспред < 0,03$	1
			$0,03 \leq Сспред \leq 0,05$	2
			$Сспред \geq 0,05$	3
7	Чиста непроцентна маржа («тягар» банку)	$\times \hat{I} = \frac{\ddot{A}\delta\dot{i} - \hat{A}\delta\dot{i}}{\hat{A}\ddot{a}}$	$ЧНМ < 0$	1
			$0,0 \leq ЧНМ < 0,01$	2
			$ЧНМ \geq 0,01$	3
8	Коефіцієнт резервування кредитних утрат	$\hat{E}_{\delta\delta\delta} = \frac{\dot{D}\hat{a}\zeta\hat{E}}{\hat{A}\delta}$	$K_{ркp} \geq 0,3$	1
			$0,1 \leq K_{ркp} < 0,3$	2
			$K_{ркp} < 0,1$	3

Найбільш узагальнюючими показниками, що свідчать про ефективність діяльності банку, є загальний рівень прибутковості та окупність витрат доходами, бо тільки доходи і витрати формують прибуток. Ці показники вказують, наскільки структура активів і пасивів, доходів і витрат, що склалася, забезпечує отримання необхідного рівня прибутку. Однак різке зростання в динаміці показника окупності витрат доходами (особливо якщо воно значно перевищує темпи нарощення активних операцій) може свідчити про надмірний інтерес банку до високодохідних, але високоризикованих операцій.

Рентабельність власного капіталу (ROE) банку показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 гривню капіталу, тобто характеризує економічну віддачу капіталу та ефективність його використання. У світовій практиці ROE є важливим показником ефективності діяльності банку, особливо з точки зору акціонерів, адже він приблизно вимірює рівень прибутковості інвестованого ними капіталу.

Показник рентабельності активів (ROA) свідчить про ефективність роботи менеджерів банку та їх спроможність забезпечувати прибуткову діяльність банківської установи. Даний показник відображає внутрішню політику банку, профе-

сіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат. Тому у світовій практиці багато спеціалістів вважають даний показник (*ROA*) найкращим показником для оцінювання ефективності роботи менеджерів банку.

Чиста процентна маржа, спред і чиста непроцентна маржа є показниками як прибутковості, так і ефективності контролю банку за дохідними активами і залученими ресурсами. Вони показують, наскільки успішно менеджери і співробітники банку забезпечують випереджаючі темпи зростання доходів, перш за все процентів за банківськими кредитами та інвестиціями, а також комісії за послуги, відносно темпів зростання витрат, в основному виплат за депозитами та зовнішніми кредитами, довгостроковими залученнями та іншими зобов'язаннями.

Чиста процентна маржа, як відносна різниця між процентними доходами і процентними витратами, показує ефект, який отримали управлінці від розміщення в дохідні активи ресурсів, залучених банком з різних джерел. Ця різниця є, як правило, основою надходжень і підтримки ліквідності, платою за ризики по кредитних, інвестиційних та інших активних операціях.

Іншим традиційним показником виміру прибутковості банку є *спред*. За допомогою спреда оцінюється, наскільки успішно банк виконує функцію посередника між вкладниками і позичальниками та наскільки гострою є конкуренція на ринку, що обслуговується банком. Посилення конкуренції призводить до скорочення різниці між середніми доходами на активи і середніми виплатами на зобов'язання.

Чиста непроцентна маржа банку показує співвідношення між непроцентними доходами і понесеними непроцентними витратами на заробітну плату, ремонт і технічне обслуговування банківського обладнання, витратами на формування резервів під банківські ризики та інші. У більшості банків непроцентна маржа є від'ємною. Непокрита різниця складає «тягар» банку, який він постійно несе. Щоб скоротити цю різницю і полегшити «тягар» банкам необхідно збільшувати непроцентні доходи і знижувати свої накладні витрати, оскільки решта нестачі покривається процентними доходами.

Коефіцієнт резервування кредитних утрат вказує на вагу сформованих банком резервів під кредитні ризики в загальних витратах. Велике (від'ємне) значення показника свідчить про низьку якість кредитного портфеля, малоефективну систему управління ризиками та втрачені банком можливості щодо підвищення прибутковості діяльності. Найкращим показником, який може дійсно полегшити «тягар» банку, вважається його додатне значення (коли чисельник у формулі додатний). Це вказує на оздоровлення кредитного портфеля, на повністю сформовані резерви під кредитні ризики та можливість збільшувати доходи банку за рахунок вивільнення цих резервів.

Висновки стосовно *ефективності діяльності банку (Едб)* слід зробити, виходячи із загальної суми набраних балів у даному блоці аналізу ($8 \leq \text{Едб} \leq 24$).

Очевидно, що банк є ефективно діючим, якщо показник *Едб* наближується до правої межі, хоча резерви підвищення прибутковості та рентабельності можна знайти завжди. Прибуток необхідний будь-якому банку: для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до роз-

ширення та вдосконалення операцій, для успішного проведення наступних емісій акцій і відповідного збільшення капіталу. Це дасть змогу розвиватися, розширювати обсяги операцій і поліпшувати якість послуг, що надаються.

Якщо показник Edb знаходиться в середині вказаного інтервалу, скоріш за все банк є прибутковим, але надає перевагу спокійному бізнесу, намагаючись мінімізувати ризики і підтримувати імідж надійного банку при невисокому рівні виплат своїм акціонерам.

Негативною ознакою діяльності банку є наближення показника Edb до лівої межі вказаного інтервалу, оскільки це свідчить про наявність серйозних фінансових проблем у банку. Низька рентабельність (або збитковість) указує на неспроможність банку справлятися із завданнями генерації прибутку, у тому числі, шляхом оздоровлення активів та мінімізації ризиків.

3.7 Інтегральна оцінка фінансового стану банку

Узагальнена оцінка фінансового стану банку здійснюється шляхом розрахунку *інтегрального показника фінансового стану (ІПФС)* з використанням результатів попередніх блоків аналізу та з урахуванням коригувальних коефіцієнтів, які можуть посилювати або послаблювати фінансовий стан установи:

$$I_{\text{ПФС}} = (P_{\text{фс}} + P_{\text{да}} + E_{\text{дб}} + A_{\text{дб}}) \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot K_4 \cdot K_5,$$

де $P_{\text{фс}}$ – рівень фінансової стійкості (бали); $P_{\text{да}}$ – рівень ділової активності (бали); $P_{\text{лб}}$ – рівень ліквідності банку (бали); $E_{\text{дб}}$ – ефективність діяльності банку (бали); \hat{E}_i – коригувальні коефіцієнти ($i = 1, \dots, 5$), умови визначення яких наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Умови визначення коригувальних коефіцієнтів

Характеристика (показник)	Коригувальний коефіцієнт		
	умови визначення	назва	значення
Структура активів банку	Раціональна	\hat{E}_1	1,05
	Посередня		1,0
	Нераціональна		0,95
Темпи знецінення активів (відносно активів)	Значно нижчі	\hat{E}_2	1,05
	Майже співпадають		1,0
	Значно вищі		0,95
Структура пасивів банку	Раціональна	\hat{E}_3	1,05
	Посередня		1,0
	Нераціональна		0,95
Власний капітал банку (ВК) відносно статутного капіталу (СК)	Значно більший	\hat{E}_4	1,05
	Наближується		1,0
	Значно менший		0,95
Фінансові результати (ЧП) у порівнянні з середніми по відповідній групі банків	Значно вищі	\hat{E}_5	1,05
	На рівні середніх		1,0
	Значно нижчі		0,95

Показник *ІПФС* банку розраховується на обидві звітні дати, і загальні висновки стосовно фінансового стану банку здійснюються, виходячи з кількості набраних балів та тенденцій зміни показника.

Якщо значення показника *ІПФС* більше *90 балів*, фінансовий стан банку можна вважати *надійним* за всіма аспектами діяльності. Банк є стійким до змін, що відбуваються на ринку, виявлені проблеми незначні і можуть бути розв'язані в поточній діяльності.

Фінансовий стан банку вважається *слабким*, якщо значення показника *ІПФС* є меншим від *50 балів* та має тенденцію до зниження. Банк має серйозні фінансові проблеми, можливо, з подальшим їх поглибленням. Керівництво та власники банку мають розробити план термінових дій та вжити заходів щодо фінансового оздоровлення банку.

Якщо значення показника знаходиться в інтервалі $50 \leq \text{ІПФС} \leq 90$, фінансовий стан є *задовільним* (в діапазоні від слабкого до надійного). Банку необхідно, у залежності від того, до якої межі інтервалу значень є ближчим *ІПФС*, звернути увагу на існуючі фінансові проблеми з метою застосування відповідних механізмів їх усунення.

4 ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

В проектному розділі розрахункової роботи за підсумками проведеного аналізу необхідно більш детально охарактеризувати фінансовий стан комерційного банку (структуру балансу, фінансову стійкість, ділову активність, ліквідність, ефективність діяльності), особливо підкресливши слабкі місця та можливі причини і чинники, що вплинули на такий стан.

Далі, на підставі результатів аналізу кожної зі складових фінансового стану банку, необхідно визначити коло фінансово-економічних показників, які мають критичні значення, та запропонувати конкретні заходи щодо їх покращення. Серед рекомендацій щодо подальшої діяльності банку бажано навести пропозиції інноваційного характеру (впровадження нових банківських продуктів, новітніх технологій, сучасних програм обслуговування клієнтів та інше).

Наприкінці розділу необхідно розрахувати показники, що покращаться в результаті впровадження заходів (очікуваний *ІПФС* тощо), та навести прогнозні звіти (баланс і звіт про прибутки і збитки) на наступний фінансовий рік.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Аналіз банківської діяльності. Підручник / За ред. Герасимовича А.М. – К.:КНЕУ, 2003. – 599с.
2. Аналіз діяльності комерційного банку. Навч. посібник / За ред. Бутинця Ф.Ф., Герасимовича А.М. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 384с.
3. Банківські операції: Підручник / За ред. Мороза А.М. – К.:КНЕУ, 2008. – 608с.
4. Банківські операції: Підручник / За ред. Міщенко В.І., Слов’янської Н.Г. – К.:Знання, 2006. – 727с.
5. Васюренко О.В. Банківські операції: Навч. посібник. – К.: Знання, 2000. – 242с.
6. Денисенко М.П. Гроші та кредит у банківській справі: Навч. посібник. – К.: Алерта, 2004. – 478с.
7. Економічний аналіз: Навч. посібник / За ред. М. Г. Чумаченка. — К.: КНЕУ, 2001.—540с.
8. Єгоричева С.Б. Банківські інновації. Навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2010. – 208с.
9. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств: Навч. посібник. -К.: Скарби, 2001. - 334с.
10. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2008. – 486с.
11. Тиркало Р.І., Щибиволок З.І. Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг. Навч. посібник. – К.: Слобожанщина, 1999. – 236с.
12. Шкарлет С.М., Жарій Я.В. Банківські операції. Навч. посібник. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 384с.
13. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності: Навч. посібник. – К.: Знання, 2006. – 311с.

Допоміжна література

14. Інструкція НБУ. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.08.2001, №368 зі змінами та доповненнями.
15. Інструкція НБУ «Про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» від 24.10.2011, №373.
16. Періодичні видання. “Банківська справа”, “Вісник НБУ”, “Фінанси України”, “Фінансова справа”, “Економіка України”, “Економічний часопис”, “Економіка. Фінанси. Право”, “Бізнес”, “Бізнес-Інформ”, “Галицькі контракти”, “Інвестиційна газета”, “Квартальні передбачення”, “Фінансова консультація”, “Урядовий кур’єр”, “Голос України” та ін.
17. Інтернет-ресурси: www.rada.gov.ua, www.bank.gov.ua, www.bank.net.ua, www.bankstore.com.ua, www.aub.com.ua та ін.

Додаток А – Приклад складання змісту розрахункової роботи

ВСТУП

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Роль і місце фінансового аналізу в діяльності комерційного банку

1.2 Характеристика складових та інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану банку

1.3 Методика аналізу фінансового стану банку

1.4 Особливості організації аналітичної роботи в банках України

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1 Аналіз балансу комерційного банку

2.2 Аналіз фінансової стійкості банку

2.3 Аналіз ділової активності

2.4 Аналіз ліквідності банку

2.5 Аналіз ефективності діяльності банку

2.6 Інтегральна оцінка фінансового стану банку

3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ

3.1 Виявлення негативних тенденцій у діяльності банку та розробка заходів щодо їх усунення

3.2 Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

ДОДАТКИ

Додаток Б – Форми вхідних даних для виконання розрахункової роботи

Таблиця Б.1 – Звіт про фінансовий стан (баланс) банку за IV квартал

тис.грн.

Рядок	Назва статті	Звітний період	Попередній період
1	2	3	4
	АКТИВИ		
1	Грошові кошти та їх еквіваленти		
2	Кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку		
3	Торгові цінні папери		
4	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		
5	Кошти в інших банках		
6	Резерви під знецінення коштів в інших банках		
7	Кредити та заборгованість клієнтів, у т.ч.:		
8	кредити та заборгованість юридичних осіб, у т.ч.:		
9	в іноземній валюті		
10	резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів		
11	кредити та заборгованість фізичних осіб, у т.ч.:		
12	в іноземній валюті		
13	резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів		
14	Цінні папери в портфелі банку на продаж, у т.ч.:		
15	резерви під знецінення ЦП у портфелі банку на продаж		
16	Цінні папери в портфелі банку до погашення, у т.ч.:		
17	резерви під знецінення ЦП у портфелі банку до погашення		
18	Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії		
19	Інвестиційна нерухомість		
20	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		
21	Відстрочений податковий актив		
22	Основні засоби та нематеріальні активи		
23	Інші фінансові активи, у т.ч.:		
24	резерви під інші фінансові активи		
25	Інші активи, у т.ч.:		
26	резерви під інші активи		
27	Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття		
28	Усього активів, у т.ч.:		
29	в іноземній валюті		
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
30	Кошти банків, у т.ч.:		
31	в іноземній валюті		
32	Кошти клієнтів, у т.ч.:		
33	кошти юридичних осіб, у т.ч.:		
34	в іноземній валюті		
35	кошти юридичних осіб на вимогу, у т.ч.:		
36	в іноземній валюті		
37	кошти фізичних осіб, у т.ч.:		
38	в іноземній валюті		
39	кошти фізичних осіб на вимогу, у т.ч.:		
40	в іноземній валюті		

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
41	Боргові цінні папери, емітовані банком, у т.ч.:		
42	в іноземній валюті		
43	Інші залучені кошти		
44	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		
45	Відстрочені податкові зобов'язання		
46	Резерви за зобов'язаннями		
47	Інші фінансові зобов'язання		
48	Інші зобов'язання		
49	Субординований борг		
50	Зобов'язання групи вибуття		
51	Усього зобов'язань, у т.ч.:		
52	в іноземній валюті		
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
53	Статутний капітал		
54	Емісійні різниці		
55	Незарєєстровані внески до статутного капіталу		
56	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		
57	Резервні та інші фонди банку		
58	Резерви переоцінки		
59	Усього власного капіталу		
60	Усього зобов'язань та власного капіталу		

Таблиця Б.2 – Звіт про прибутки і збитки за IV квартал

тис. грн.

Рядок	Назва статті	За поточний квартал	
		звітний період	попередній період
1	2	3	4
1	Процентні доходи		
2	Процентні витрати		
3	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		
4	Комісійні доходи		
5	Комісійні витрати		
6	Результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		
7	Результат від операцій з хеджування справедливої вартості		
8	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		
9	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж		
10	Результат від операцій з іноземною валютою		
11	Результат від переоцінки іноземної валюти		
12	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		
13	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		
14	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		
15	Відрахування до резерву під знецінення кредитів та коштів в інших банках		

Продовження таблиці Б.2

1	2	3	4
16	Відрахування до резерву під знецінення дебіторської заборгованості та інших фінансових активів		
17	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж		
18	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення		
19	Відрахування до резервів за зобов'язаннями		
20	Інші операційні доходи		
21	Адміністративні та інші операційні витрати		
22	Частка в прибутку/(збитку) асоційованих компаній		
23	Прибуток/(збиток) до оподаткування		
24	Витрати на податок на прибуток		
25	Прибуток/(збиток) від діяльності, що триває		
26	Прибуток/(збиток) від припиненої діяльності після оподаткування		
27	Прибуток/(збиток)		

Таблиця Б.3 – Окремі показники діяльності банку за IV квартал

Рядок	Назва статті	Звітний період	Попередній період
1	2	3	4
1	Регулятивний капітал банку, тис.грн.		
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу, %		
3	Співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів, %		
4	Поточна ліквідність, %		
5	Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента, %		
6	Великі кредитні ризики, %		
7	Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, %		
8	Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, %		
9	Рентабельність активів, %		

Додаток В – Формати аналітичних таблиць розрахункової роботи

Таблиця В.1 – Формат аналітичної таблиці для аналізу балансу банку

Статті балансу	Звітний період		Попередній період		Темпи приросту	
	сума	%	сума	%	абс.	%
1	2	3	4	5	6	7
АКТИВИ						
...
Усього активів		100		100		
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
...
Усього зобов'язань						
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ						
...
Усього власного капіталу						
Усього зобов'язань та власного капіталу		100		100		

Таблиця В.2 – Формат аналітичної таблиці для коефіцієнтного аналізу

Показник	Формула	Звітний період		Попередній період		Темпи приросту, %
		значення	бали	значення	бали	
1	2	3	4	5	6	7
... (знач.)
УСЬОГО балів	x	x	...	x (бали)

Додаток Г – Умовні позначення, що використані в розрахунках

Таблиця Г.1 – Дані для розрахунку показників

№ зп	Умовне познач.	Назва показника (статті, групи статей)	(Інформаційне джерело) формула для розрахунку
1	<i>РК</i>	Регулятивний капітал банку	(Б.3) р.1 (фактичні дані)
2	<i>НІ</i>	Мінімальний розмір <i>РК</i>	(Б.3) р.1 (норматив)
3	<i>АРК</i>	Адекватність регулятивного капіталу	(Б.3) р.2 (фактичні дані)
4	<i>РКА</i>	Відношення <i>РК</i> до сукупних активів	(Б.3) р.3 (фактичні дані)
5	<i>ВБ</i>	Валюта балансу	(Б.1) р.28 або р.60
6	<i>ВК</i>	Власний капітал банку	(Б.1) р.59
7	<i>Зоб</i>	Зобов'язання банку	(Б.1) р.51
8	<i>Д</i>	Кошти клієнтів (депозити)	(Б.1) р.32
9	<i>Дз</i>	Кошти на вимогу (депозити до запитання)	(Б.1) р.35 + р.39
10	<i>Дс</i>	Строкові депозити	<i>Д</i> – <i>Дз</i>
11	<i>КБз</i>	Кошти банків	(Б.1) р.30
12	<i>Пп</i>	Підпроцентні пасиви	(Б.1) р.30 + р.33 + р.37 + р.41 + р.43
13	<i>СК</i>	Статутний капітал банку	(Б.1) р.53
14	<i>Авл</i>	Високоліквідні активи	(Б.1) р.1 + р.2 + р.4
15	<i>КП</i>	Кредитний портфель	(Б.1) р.5 + р.7 – р.6 – р.10 – р.13
16	<i>ІП</i>	Інвестиційний портфель	(Б.1) р.14 + р.16 + р.18 + р.19 – – р.15 – р.17
17	<i>Ап</i>	Продуктивні активи	<i>КП</i> + <i>ІП</i>
18	<i>Ак</i>	Основні засоби та нематеріальні активи	(Б.1) р.22
19	<i>Ад</i>	Ділові активи	(Б.1) р.28 – р.25 – р.27 + р.26
20	<i>РезА</i>	Резерви під знецінення активів	(Б.1) р.6 + р.10 + р.13 + р.15 + + р.17 + р.24 + р.26
21	<i>Лпот</i>	Поточна ліквідність	(Б.3) р.4 (фактичні дані)
22	<i>Дх</i>	Доходи банку	(Б.2) р.1 + р.4 + (р.6 + ... + р.22 для значень > 0)
23	<i>Вт</i>	Витрати банку	(Б.2) р.2 + р.5 + (р.6 + ... + + р.22 для значень < 0)
24	<i>Пд</i>	Прибуток (збиток) до оподаткування	(Б.2) р.23
25	<i>ЧП</i>	Чистий прибуток (збиток)	(Б.2) р.27
26	<i>РА</i>	Рентабельність активів	(Б.3) р.9 (фактичні дані)
27	<i>Дх%</i>	Процентні доходи	(Б.2) р.1
28	<i>Вт%</i>	Процентні витрати	(Б.2) р.2
29	<i>Дхн</i>	Непроцентні доходи	<i>Дх</i> – <i>Дх%</i>
30	<i>Втн</i>	Непроцентні витрати	<i>Вт</i> – <i>Вт%</i>
31	<i>РезК</i>	Резерв під заборгованість за кредитами	(Б.2) р.15